

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ
«ХАЛЫҚ» ЖҚ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»
ЧФ «Халық»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
«Halyk» Private Foundation

PUBLISHED SINCE 1944

4 (404)

JULY-AUGUST 2023

ALMATY, NAS RK

В 2016 году для развития и улучшения качества жизни казахстанцев был создан частный Благотворительный фонд «Халык». За годы своей деятельности на реализацию благотворительных проектов в областях образования и науки, социальной защиты, культуры, здравоохранения и спорта, Фонд выделил более 45 миллиардов тенге.

Особое внимание Благотворительный фонд «Халык» уделяет образовательным программам, считая это направление одним из ключевых в своей деятельности. Оказывая поддержку отечественному образованию, Фонд вносит свой посильный вклад в развитие качественного образования в Казахстане. Тем самым способствуя росту числа людей, способных менять жизнь в стране к лучшему – профессионалов в различных сферах, потенциальных лидеров и «великих умов». Одной из значимых инициатив фонда «Халык» в образовательной сфере стал проект *Ozgeris powered by Halyk Fund* – первый в стране бизнес-инкубатор для учащихся 9-11 классов, который помогает развивать необходимые в современном мире предпринимательские навыки. Так, на содействие малому бизнесу школьников было выделено более 200 грантов. Для поддержки талантливых и мотивированных детей Фонд неоднократно выделял гранты на обучение в Международной школе «Мирас» и в *Astana IT University*, а также помог казахстанским школьникам принять участие в престижном конкурсе «*USTEM Robotics*» в США. Авторские работы в рамках проекта «Тәлімгер», которому Фонд оказал поддержку, легли в основу учебной программы, учебников и учебно-методических книг по предмету «Основы предпринимательства и бизнеса», преподаваемого в 10-11 классах казахстанских школ и колледжей.

Помимо помощи школьникам, учащимся колледжей и студентам Фонд считает важным внести свой вклад в повышение квалификации педагогов, совершенствование их знаний и навыков, поскольку именно они являются проводниками знаний будущих поколений казахстанцев. При поддержке Фонда «Халык» в южной столице был организован ежегодный городской конкурс педагогов «*Almaty Digital Ustaz*».

Важной инициативой стал реализуемый проект по обучению основам финансовой грамотности преподавателей из восьми областей Казахстана, что должно оказать существенное влияние на воспитание финансовой грамотности и предпринимательского мышления у нового поколения граждан страны.

Необходимую помощь Фонд «Халык» оказывает и тем, кто особенно остро в ней нуждается. В рамках социальной защиты населения активно проводится работа по поддержке детей, оставшихся без родителей, детей и взрослых из социально уязвимых слоев населения, людей с ограниченными

возможностями, а также обеспечению нуждающихся социальным жильем, строительству социально важных объектов, таких как детские сады, детские площадки и физкультурно-оздоровительные комплексы.

В копилку добрых дел Фонда «Халык» можно добавить оказание помощи детскому спорту, куда относится поддержка в развитии детского футбола и карате в нашей стране. Жизненно важную помощь Благотворительный фонд «Халык» оказал нашим соотечественникам во время недавней пандемии COVID-19. Тогда, в разгар тяжелой борьбы с коронавирусной инфекцией Фонд выделил свыше 11 миллиардов тенге на приобретение необходимого медицинского оборудования и дорогостоящих медицинских препаратов, автомобилей скорой медицинской помощи и средств защиты, адресную материальную помощь социально уязвимым слоям населения и денежные выплаты медицинским работникам.

В 2023 году наряду с другими проектами, нацеленными на повышение благосостояния казахстанских граждан Фонд решил уделить особое внимание науке, поскольку она является частью общественной культуры, а уровень ее развития определяет уровень развития государства.

Поддержка Фондом выпуска журналов Национальной Академии наук Республики Казахстан, которые входят в международные фонды Scopus и Wos и в которых публикуются статьи отечественных ученых, докторантов и магистрантов, а также научных сотрудников высших учебных заведений и научно-исследовательских институтов нашей страны является не менее значимым вкладом Фонда в развитие казахстанского общества.

С уважением, Благотворительный Фонд «Халык»!

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н=2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н=2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2023

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансеит Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2023

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 6**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2023

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991–3494
Volume 4. Number 404 (2023), 66-80
<https://doi.org/10.32014/2023.2518-1467.535>

УДК 81-139
МРПТИ 14.35.09

© **S.ZH. Zhanzhigitov, 2023**

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

E-mail: syrym.g_96@mail.ru

PEDAGOGICAL MODEL OF PROFESSIONAL TERMINOLOGICAL LITERACY DEVELOPMENT OF FUTURE LAWYERS

Zhanzhigitov Syrym Zhanmuratovich — doctoral student, Faculty of Philology, Eurasian National University named after L.N. Gumilyov, Astana, Kazakhstan.
E-mail: syrym.g_96@mail.ru. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7814-1378>.

Abstract. The article considers the possibilities of forming a pedagogical model for the development of professional terminological competence and culture of future lawyers, that are students in the direction of the educational program “Law”. This study presents the main results of the experimental work carried out as part of a doctoral dissertation. The key goal of the article is to implement the experience of forming a pedagogical model for the development of professional terminological literacy of future lawyers and to determine the capabilities of the model through its description. The principles of training future lawyers are characterized by the requirements for legal education. We have found that these requirements are based on legal terminological competence. Therefore, it is important for universities that train future lawyers to study pedagogical technologies and introduce relevant ones into the educational process, in order for graduates to successfully integrate into their professional field. To achieve the goal, the following tasks were set: scientific clarification of the concept of “legal terminological literacy”; research and identification of pedagogical opportunities for the development of future lawyers’ legal terminological literacy; formation of a pedagogical model for the development of legal terminological literacy of students, a description of its implementation and verification as an effective pedagogical technology; identification of systemic characteristics of the pedagogical model for the development of terminological literacy of law students and development of recommendations. To implement the tasks we have applied methods of systematization, comparison, differentiation, grouping, description, forecasting; pedagogical experiment; modeling method. The article for the first time proposes a pedagogical model for the development of legal terminological literacy of students studying in the direction of legal

education programs, considers the structural, systemic characteristics, content and methodological foundations of the model identified during the experiment. This approach determined the complex nature of the study, which reflects the close relationship between the study of issues in such areas as linguistics, pedagogy and professional competencies. The research materials can be applied in linguistic courses - practical and professional courses of the Kazakh, English and Russian languages in the training of future lawyers, in particular, the proposed model will allow us to see the possibilities of effective organization of the educational process in order to form the terminological competence of students. The data obtained will complement the theory and practice of developing the terminological competence of future lawyers in terms of concepts and research methods.

Keywords: legal terminology, terminological literacy, professional terminological competence, pedagogical model, pedagogical experiment

© С.Ж. Жанжигитов, 2023

Г.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

E-mail: syrym.g_96@mail.ru

БОЛАШАҚ ЗАҢГЕРЛЕРДІҢ КӘСІБИ ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МОДЕЛІ

Жанжигитов Сырым Жанмуратович — Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің докторанты, Астана, Қазақстан.

E-mail: syrym.g_96@mail.ru. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7814-1378>.

Аннотация. Мақалада болашақ заңгерлердің — құқық бағытындағы білім беру бағдарламасының білім алушыларының кәсіби терминологиялық құзыреттілігі мен мәдениетін дамытудың педагогикалық моделін қалыптастыру мүмкіндіктері қарастырылады. Бұл зерттеу докторлық диссертация бойынша жүргізілген тәжірибелік жұмыстың (эксперимент) негізгі нәтижелерін қамтиды. Мақаланың *басты мақсаты* — болашақ заңгерлердің құқықтық (кәсіби) терминологиялық сауаттылығын дамытудың педагогикалық моделін қалыптастыру тәжірибесін жүзеге асыру және оны сипаттау арқылы бұл саладағы мүмкіндіктерді анықтау. Болашақ заңгерлерді дайындау қағидаттары құқықтық білім берудің талаптарымен сипатталады. Бұл талаптардың негізін құқықтық терминологиялық құзыреттілік мәселесі құрайтыны айқындалды. Сондықтан, заңгерлерді дайындайтын қазіргі жоғары оқу орындары болашақ түлектердің өз кәсіби саласына табысты интеграциялануына байланысты тиімді педагогикалық технологияларды зерделеп, білім беру үрдісінде өзекті тәжірибелерді қолдануы маңызды. Мақаланың шеңберінде келесі *зерттеу міндеттері* алға тартылды: «құқықтық терминологиялық сауаттылық» ұғымын ғылыми тұрғыдан нақтылау; болашақ заңгерлердің құқықтық терминологиялық сауаттылығын дамытудың педагогикалық мүмкіндіктерін зерделеп анықтау; құқықтық терминологиялық сауаттылықты дамытудың педагогикалық моделін

калыптастыру, оның жүзеге асырылуын сипаттау және тиімді педагогикалық технология ретінде дәлелдеу; құқықтық терминологиялық сауаттылықты дамытудың педагогикалық моделінің жүйелік сипаттарын анықтау мен ұсыну. Зерттеу міндеттерін жүзеге асыру үшін келесі *әдіс-тәсілдер* қолданылды — жүйелеу, салыстыру, саралау, жіктеу, топтастыру, сипаттау, болжау әдістері; педагогикалық тәжірибе (эксперимент) жүргізу; үлгілеу әдісі. Мақалада алғаш рет құқықтық білім беру саласында қолдануға болатын студент-заңгерлердің құқықтық терминологиялық сауаттылығын дамытудың педагогикалық моделі ұсынылып, оның тәжірибе барысында айқындалған құрылымдық, жүйелік сипаттары мен мазмұны, әдіснамалық негіздері қарастырылып отыр. Мұндай көзқарас бұл зерттеудің кешенді сипатын анықтап, лингвистика, педагогика, кәсіби құзыреттіліктер салаларының ғылыми мәселелерін өзара байланыста зерттеуді бейнелеп отыр. Мақалада қамтылған деректер заңгерлерді дайындау барысында лингвистикалық курстарда — практикалық және кәсіби қазақ, ағылшын, орыс тілдері бойынша оқыту үрдісін ұсынылған педагогикалық модель негізінде тиімді ұйымдастыру мүмкіндіктерін көрсетеді. Сонымен қатар, болашақ заңгерлердің терминологиялық құзыреттілігін дамыту теориясы мен тәжірибесін зерттеу тұжырымдары мен әдістемесімен толықтырады.

Түйін сөздер: құқықтық терминология, терминологиялық сауаттылық, кәсіби терминологиялық құзыреттілік, педагогикалық модель, педагогикалық тәжірибе

© С.Ж. Жанжигитов, 2023

Евразийский Национальный университет имени Л.Н. Гумилева,

Астана, Казахстан.

E-mail: syrym.g_96@mail.ru

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ

Жанжигитов Сырым Жанмуратович — докторант Евразийского Национального Университета имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан.

E-mail: syrym.g_96@mail.ru. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7814-1378>.

Аннотация. В статье рассматриваются возможности формирования педагогической модели развития профессиональной терминологической компетентности и культуры будущих юристов — обучающихся по направлению образовательной программы «право». В данном исследовании представлены основные результаты экспериментальной работы, проведенной в рамках докторской диссертации. Ключевая *цель* статьи — реализация опыта формирования педагогической модели развития профессиональной терминологической грамотности будущих юристов и определение возможностей модели через его описание. Принципы подготовки будущих юристов характеризуются требованиями к юридическому образованию.

Нами выявлено, что в основу данных требований положена юридическая терминологическая компетентность. Поэтому вузам, ведущим подготовку будущих юристов, важно изучать педагогические технологии и внедрять актуальные из них в образовательный процесс, в связи с тем, чтобы выпускники успешно интегрировались в свою профессиональную отрасль. Для реализации цели поставлены следующие *задачи*: научное уточнение понятия «юридическая терминологическая грамотность»; исследование и определение педагогических возможностей развития юридической терминологической грамотности будущих юристов; формирование педагогической модели развития юридической терминологической грамотности студентов, описание ее реализации и проверка как эффективной педагогической технологии; выявление системных характеристик педагогической модели развития терминологической грамотности студентов-юристов и выработка рекомендаций. Для реализации задач применены — *методы* систематизации, сравнения, дифференциации, группировки, описания, прогнозирования; педагогический *эксперимент*; *метод* моделирования. В статье впервые предложена педагогическая модель развития юридической терминологической грамотности студентов, обучающихся по направлению программ юридического образования, рассматриваются выявленные в ходе эксперимента структурные, системные характеристики, содержание и методологические основы модели. Такой подход определил комплексный характер исследования, который отражает тесную взаимосвязь исследования вопросов таких сфер, как лингвистика, педагогика и профессиональные компетенции. Материалы исследования могут быть применены на лингвистических курсах — практическом и профессиональном курсах казахского, английского и русского языков в подготовке будущих юристов, в частности, предложенная модель позволит увидеть возможности эффективной организации учебного процесса с целью формирования терминологической компетенции студентов. Полученные данные дополняют теорию и практику развития терминологической компетенции будущих юристов в плане концепций и методики исследования.

Ключевые слова: юридическая терминология, терминологическая грамотность, профессиональная терминологическая компетентность, педагогическая модель, педагогический эксперимент

Кіріспе

Қазақстан Республикасының құқық және заңтану саласы айтарлықтай даму кезеңдерінен өтті — Дала заңдарынан (хандық басқару дәуірі) бастау алатын тарихи жағдаяттар мен Тәуелсіздік алу кезеңіне дейін және тәуелсіз мемлекеттің дербес сипатта даму кезеңімен сипаттауға болады. Осыған орай құқық және заң шығару салаларындағы трансформациялық үрдістер тарихи, әлеуметтік, саяси-экономикалық, тілдік саясат мәселелерімен айқындалып, өзгерістер мен даму сипаты да сол мазмұнда орын алып отырды. Аталған салалардың әсерлері құқықтық терминология және заң шығару тілінің дамуына

экстралингвистикалық фактор ретінде ықпал етті. Сондықтан, құқықтық терминология мен заң шығару лексикасында әлеуметтік-тарихи деректер айқын көрініс тауып, оларды меңгеретін білім алушылардан қазақ даласының тарихын, тарихи кезеңдердің ғылыми баяндалуын, әлеуметтік жағдаяттардың мазмұнын жете түсінуді талап етеді; онсыз болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық құзыреттілігі жетік болмайтыны сөзсіз.

Қазіргі таңда заң шығару және құқық салаларындағы лингвистикалық проблемалар да сол өткен тарихи кезеңдердің салдары деуге болады, олар әлі де болса шешілмеген немесе толыққанды шешімдері табылмаған мәселелер – терминжасам мәселелері, дау тудыратын кірме терминдер, аударма мәселелері, терминологиялық сөздіктерді шығару құқығы т.б. Осыған орай өзекті күн тәртібіне қойылатын ғылыми мәселе — болашақ заңгерлерді дайындау барысындағы олардың терминологиялық немесе кәсіби тілдік құзыреттілігін қалыптастыру. Себебі болашақ тәжірибесінде (қызмет барысында) кез-келген заңгер-маман аталған проблемалық мәселелермен «жүздеседі», олармен жұмыстануға тура келеді, мысалы, құжаттарын (акт, хаттама, тергеу т.б.) қазақ-орыс тілдерінде жүргізу, оларды аудару. Құқықтық терминология мен кәсіби лексиканы дұрыс қабылдап түсіну, оны жетік меңгеру — болашақ заңгердің кепілі, себебі заң мен құқық саласындағы кемшіліктер заңгердің де, оның құзырындағы субъектілер мен объектілердің, үрдістердің теріс қабылдануына, заң бұзушылыққа, дау-таластарға, кәсіби құзыреттіліктің төмендігіне әкелетіні айқын. Болашақ заңгердің негізгі кәсіби құралы — ол жетік меңгерілген кәсіби лексика мен терминология. Заң мен құқық саласының тілі — көпмағыналықты (полисемияны), образдылықты, астарлап түсіндіруді, авторлық қолданыстарды, коннотациялық мағынаны, бейресмилікті т.с.с. шектейтін кәсіби тіл; бұл салада нақтылық, толыққанды ақпараттылық, ресмилік, бір мағыналы сипаттағы қолданыстар, ортақтандырылған, ресми бекітілген, «келісілген» терминдік лексиканың қолданылуы талап етіледі.

Сондықтан, бүгінгі жоғары оқу орындары мен колледждердің болашақ заңгерлерді дайындау барысында кәсіби тәжірибеде орын алып отырған кемшіліктер мен қиындықтарды ескере отырып, озық педагогикалық технологияларды зерделеу және олардың мүмкіндіктерін оқу үрдісінде тексеру арқылы тиімділікке қол жеткізуі — құзыретті мамандарды сапалы дайындаудың басты қажеттілігі. Зерттеу тәжірибесі көрсеткендей, болашақ заңгерлердің тілдік (кәсіби терминологиялық) құзыреттілігі оның кәсіби құзыреттілігін сипаттайтын басты фактор.

Материалдар мен әдістер

Зерттеуімізге қатысты эмпирикалық деректерді (оқу бағдарламалары, тілдік пәндердің оқу-әдістемелік кешендері, әдістемелік құралдар, педагогикалық тәжірибе, білім алушылардың кәсіби тілді меңгерудегі тәжірибесі мен әлеуеті, экспериментті жүргізу барысындағы бақылау т.б.) талдау, осы саладағы ғылыми тұжырымдар және педагогикалық ізденістер болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық (лексикалық) құзыреттілігін қалыптастырудың алғышарттарын анықтады.

Ғылыми болжам ретінде алынған келесі тұжырымдарымыз зерттеу барысын жүйелеуге және оның өзекті тұстарын айқындауға ықпал етті: 1) педагогикалық үлгілеу (модельдеу) тиімді зерттеу әдістемесі ретінде ұсынылатын оқыту құралдарының әлсіз және мықты тұстарын талдап айқындауға, кешенді зерттеуге, тәжірибенің мүмкіндіктерін ұштастыруға негіз бола алады; 2) болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық құзыреттілігі (сауаттылығы) жүйелік-қызметтік педагогикалық модель негізінде тиімді жүзеге асырылады, себебі мұндай модель білім алушының академиялық белсендігімен қатар, кәсіби саласының тілдік жағдаяттарына да терең үнілуге мүмкіндіктер ашып, пәнаралық әдістемені өзектендіріп, осыған орай интербелсенді педагогикалық технологияларды дұрыс таңдауға көмектеседі; 3) жүйелік-қызметтік педагогикалық модельдің сапалы жүзеге асырылуы үшін және соның нәтижесінде студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығы тиімді дамуы үшін арнайы ұйымдастырылған әлеуметтік-педагогикалық серіктестік пен ұйымдастыру-педагогикалық шарттардың қамтамасыз етілуі қажет.

Педагогикалық модельдің *ұйымдастыру-педагогикалық шарттары* ретінде білім беру үрдісінің қызығушы тараптары (кәсіби терминологиялық сауаттылықтың дамуын қамтамасыз етуші, оған қатысушы субъектілер) мақсатты түрде қамтамасыз ететін оқу-танымдық, оқу-зерттеу, тәрбие, кәсіби әлеуметтендіру, аудиториядан тыс ортаның жүйелі ұйымдастырылған факторлары мен жағдаяттарын белгілейміз.

Зерттеу міндеттеріне сәйкес ғылыми әдістеме мазмұны нақтыланды, атап айтсақ: 1) «құқықтық терминологиялық сауаттылық» ұғымын ғылыми тұрғыдан нақтылау үшін осы саладағы арнайы ғылыми зерттеулерді, ғалымдардың теориялық тұжырымдарын, жалпы ғылыми деректердің тақырыптық мазмұнын жүйелеу, салыстыру, саралау, жіктеу, топтастыру, сипаттау әдістерін қолдану арқылы талдадық; 2) болашақ заңгерлердің құқықтық терминологиялық сауаттылығын дамытудың педагогикалық мүмкіндіктерін зерделеп анықтау үшін салыстыру, саралау, жүйелеу, болжау әдістерін қолдандық; 3) құқықтық терминологиялық сауаттылықты дамытудың педагогикалық моделін қалыптастыру, оның жүзеге асырылуын сипаттау және тиімді педагогикалық технология ретінде дәлелдеуді қамтамасыз ету үшін болжау, топтастыру, педагогикалық тәжірибе жүргізу, үлгілеу, сипаттау әдістерін жүзеге асырдық; 4) құқықтық терминологиялық сауаттылықты дамытудың педагогикалық моделінің жүйелік сипаттарын анықтау мен ұсыну үшін педагогикалық тәжірибені бақылау, сипаттау, салыстыру, саралау әдістерін қолдандық. Сонымен қатар зерттеу әдістемесі лингвистикалық деректермен – құқықтық мәндегі кәсіби лексика және терминологиямен жұмыс жүргізуді, педагогикалық технологияларды талдау және қолдану, эмпирикалық деректер жұмыс жасауды қамтыды. Жалпы зерттеу әдістемесі кешенді сипатта жүзеге асырылып, бұл мақаланың құндылығын өзектендірді.

Нәтижелер мен талқылаулар

Болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытудың

педагогикалық моделін қалыптастыру және оның жүйелік сипаттарын анықтап зерделеу үшін, алдымен негізгі зерттеу ұғымдарын нақтылаған жөн деп санаймыз.

Бұл зерттеуде *болашақ заңгерлер* деп құқық бағытындағы білім беру бағдарламалары бойынша қазақстандық жоғары оқу орнында жоғары білім алушыларды (бакалавриаттың студенттерін) атаймыз. *Кәсіби терминологиялық сауаттылық* ұғымын терминдік қолданыс ретінде қалыптастырып, осы саладағы зерттеулерге ұсыныс ретінде қарастырамыз; *кәсіби терминологиялық сауаттылық* ұғымы *кәсіби терминологиялық құзыреттілік* терминдік ұғымымен бұл ретте синонимдік мәнде қолданылды, бірақ *сауаттылық* пен *құзыреттіліктің* мағыналық жағында айырмашылықтары бар екендігін мойындаймыз: *сауаттылық* (құзыреттілікпен салыстырғанда) сөзінің мағынасы тарлау, *құзыреттілік*, керісінше, мағынасы кеңдеу, белгілі бір саладағы сауаттылықты қамтиды. Бұл зерттеуде біз *терминологиялық сауаттылықты* болашақ заңгердің кәсібилігіне, кәсіби құзыреттілігіне теңегендіктен, *кәсіби терминологиялық құзыреттілік* ұғымымен синонимдес (мағыналас) ретінде алып отырмыз. Заңгерлердің кәсіби тіліне қазақстандық заң шығару, сот, құқық қорғау, ішкі істер сияқты салалардың барлық деңгейлері мен тараптарында қолданылатын арнайы лексика мен терминдерді жатқызамыз, жалпылап айтқанда, құқық пен заң саласының *метатілі* (құқық пен заң саласындағы факторларды бейнелейтін, олардың арақатынасын түсіндіретін, сипаттау мен зерделеу үшін қолданылатын тіл).

Болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытудың педагогикалық моделін *үлгілеу* (модельдеу тәжірибесі) деп педагогика ғылымында қолданылатын гносеологиялық әдістемені түсінеміз. Осыған орай зерттеуімізде *үлгілеу* кәсіби терминологиялық сауаттылықты дамытудың *педагогикалық моделін жасау тәсілі* ретінде қолданылады. *Педагогикалық модель* ретінде студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытуға бағытталған міндеттерді тиімді шешу үшін құрастырылған (жасақталған) *педагогикалық сұлбаны* немесе *жүйелік-қызметтік түрдегі педагогикалық модельді* анықтадық.

Педагогикалық модельді жүйелік-қызметтік әдіснамалық сипатта алуымыздың себептері келесі тұжырымдармен бейнеленеді. Жалпы *жүйелік-қызметтік әдіснамалық тәсіл* кез-келген теория мен білім беруге қатысты қолданыла алатындығына көзімізді жеткіздік. Бұл туралы бірқатар еңбектерді де атауға болады (Асмолов, 2009; Хуторской, 2012; Шумейко, 2016; Медведев пен Жуланова, 2021). Білім беру үрдісінде, соның ішінде, заңгерлік білім беруде қызмет-әрекет түрлерін жүзеге асыру қағидаттары негізге алынатыны белгілі; кез-келген қызмет-әрекет түрі белгілі бір *жүйе* негізінде ғана белгіленеді, ұйымдастырылады және жүзеге асырылады. Кәсіби терминологиялық құзыреттілікті педагогикалық модельдің жүйелік-қызметтік түрі арқылы тиімді меңгерту проблемасы ғылыми идея ретінде «қызмет-әрекет арқылы оқыту» тұжырымына негізделеді. Арнайы мәліметтерге жүгінсек (Томина,

2011), XX ғ. басында «қызмет арқылы оқытып үйрету» теориясын белгілі американдық философ, педагог-ғалым Джон Дьюи ұсынған болатын. Жалпы оқытып үйретудегі жүйелік-қызметтік көзқарасты қолдағандар қатарында белгілі философтар мен психолог-ғалымдар жиі аталады, мысалы, М.С. Каган, Л.С. Выготский, Д.Б. Эльконин, В.В. Давыдов, Л.В. Занков, А.Н. Леонтьев, С.Л. Рубинштейн т.б.

Бұл теорияға сәйкес білім алу мен әлеуметтің өзара байланысы, өз бетінше танымдық әрекеттің жүргізілуі және прагматикалық қағидат оқытудың әдіснамалық негізі ретінде басшылыққа алынады. Осыған орай біз студент-заңгерлерге арналған «Практикалық қазақ тілі», «Кәсіби қазақ тілі» курстарын (сол сияқты орыс тілін де қарастыруға болады) жүйелік-қызметтік әдіснамалық негізге байланыстырдық; нәтижесінде мынадай тұжырымдарды қалыптастырдық:

1) білім алушылардың жеке танымдық қызығушылықтары ескерілуі тиіс, себебі кәсіби тілді меңгеруде мотивациялық қабілеттері басым болады;

2) таным (кәсіби саласы мен оны бейнелейтін тілді) мен әрекет етуді (таным арқылы меңгерілген білімді қолдану, бастамашылдық таныту) тиімді ұйымдастыру үшін интербелсенді технологияларды қолдану қажет, мысалы, жобалық ойлау мен жобалау, ізденіс, талқылау;

3) шығармашылық пен әлеуметтік әріптестік қағидаттарын негізге алу (күқык, заң шығару саласындағы мамандар мен мекемелер, зерттеушілер, оқытушылар арасындағы ортақ жобалар, байланыстар, коммуникациялар);

4) арнайы ұйымдастырылған «кедергілер» мен «қиыншылықтарды» пәнаралық байланыстар мен кейстер арқылы енгізу, оларды шешу және сол арқылы кәсіби тілді дамыту.

Сонымен, жүйелік-қызметтік әдіснамалық көзқарасты зерделей келе, оны студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытудың педагогикалық моделінің тиімді тәсілі ретінде белгіледік және педагогикалық модель біздің мақсатымызға орай «жүйелік-қызметтік педагогикалық модель» ретінде қарастырылды. Бұл тұста *үлгілеу, педагогикалық үлгілеу, педагогикалық модель* ұғымдары басшылыққа алынды. Жоғарыда айтып кеткендей, *үлгілеу* педагогикалық модельді құрастыру, оның тиісті сұлбасын қалыптастыру үшін қолданылатын танымдық, зерделеу тәсілі. Үлгілеудің педагогика ғылымында *әдіс* ретінде қолданылуын XX ғ. 1960-ншы жж. белгілейді, мысалы, бұл туралы ғалым Н.П. Юдина дәлелді тұжырымдар келтіреді (Юдина, 2015).

Ғылыми еңбектерді шолу барысында *үлгілеу мен педагогикалық модельдерді* зерттеу мәселелерімен келесі ғалымдар айналысқанын анықтадық, мысалы, С.М. Бахишева (2011), А.Ә. Булатбаева (2013), Г.О. Абдикерова (2014), Л.И. Холина (2015), А.В. Волков (2016), Р.И. Платонова (2017), И.Н. Носс (2017), А.И. Богатырев (2018), И.О. Котлярова (2019) т.б.

Қазақстандық ғылыми порталда (www.kazportal.kz) *педагогикалық модельдер* туралы тұжырымдарды табуға болады, олар үлгілеудің (модельдеудің) жалпы ғылыми негіздеріне сүйенеді. Автор (www.kazportal.kz/pedagogicheskoe-modelirovanie) үлгілеу әдісінің екі басты мақсатына назар

аудартады: біріншісі – модельдеу жаңа немесе бұған дейін орын алған, бірақ толыққанды емес теорияны әрі қарай дамыту үшін; екіншісі – адамның практикалық (тәжірибелік) қызметін (іс-әрекетін) жүзеге асыру үшін қажет. Осыған орай келесі ойды түйіндейміз: *үлгілеу* (модельдеу) теорияда алынған нәтижелерді педагогикалық тәжірибеде интерпретациялау қажет болғанда және күтілетін педагогикалық нәтижелердің сипаттарын, үрдістерін және ықтимал жағдаяттарды болжамдау барысында тиімді болатыны айқын.

Білім беру кеңістігін зерттеуге қатысты педагогикалық модельдерді келесі түрлерге жіктеуге болады, мәселен, бұл туралы М.В. Ядровская да дәлелді тұжырымдарын келтірген болатын (Ядровская, 2013):

- 1) білім беруді ұйымдастыру мен басқаруды оңтайландыру моделі;
- 2) білім беру моделі;
- 3) білім беру үрдісінің моделі;
- 4) білім беру үрдісі нәтижесінің моделі.

Бұл жіктелімге сәйкес талдау жүргізсек, кәсіби терминологиялық сауаттылықты дамытудың жүйелік-қызметтік педагогикалық моделі оның төртінші түріне жатады (білім беру үрдісі нәтижесінің моделі); яғни біз жобалап отырған педагогикалық үрдіс студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық құзыреттілігін дамыту қажет – «Практикалық қазақ тілі» мен «Кәсіби қазақ тілі» курстары бойынша ұйымдастырылатын білім беру үрдісінің нәтижесі кәсіби терминологиялық құзыреттіліктің дамуына әкелуі шарт, бұл – күтілетін нәтиже моделі немесе нәтиженің педагогикалық моделі дейміз.

Болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытудың жүйелік-қызметтік педагогикалық моделі деп осы сипаттағы әдіснамалық тұжырымымызды немесе концептуалдық-әдіснамалық ұстанымымызды белгіледік; яғни студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытудың тиімді жүйесі ретінде қабылданып, білім беру үрдісінде жүйелік-қызметтік педагогикалық моделді қолдану ұстанымы (қағидаты) ұтымды әдіснамалық тәсіл ретінде тәжірибе жүзінде дәлелденді. Жүйелік-қызметтік педагогикалық моделдің тиімді жүзеге асырылуы үшін келесі білім беру әдіснамалық жүйесі негізге алынды – жүйелік, қызметтік, жеке-тұлғалық, аксиологиялық.

Бұл педагогикалық модельдің *жүйелік* сипаты оның құрылымымен, құрамды бөліктерімен (компоненттерімен), өлшемдерімен, көрсеткіштерімен, студенттердің біліктілік (құзыреттілік) деңгейлерімен сипатталады. Жүйелік-қызметтік модельдің құрылымын әдіснамалық тәсілдері анықтаса, оның мазмұнын әр құрылымдық бөліктің мақсат-міндеттері белгілейді.

Сонымен, студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытудың жүйелік-қызметтік педагогикалық моделі төрт құрылымдық компоненттен (құраушы бөліктен) қалыптастырылды, олар: 1) мотивациялық, 2) мазмұндық, 3) іс-әрекеттік және 4) коммуникациялық. Аталған *төрт компонент* (модель компоненттері, бөліктері) мазмұндық сипаты мен педагогикалық, әдіснамалық мақсаттарына қарай *концептуалдық блоктар* ретінде анықталды.

Әр құрылымдық компоненттің өз өлшемдері, көрсеткіштері және білім деңгейлері анықталды, мысалы, *іс-әрекеттік блок* бойынша келесі өлшемдер орын алды — «құқықтық сауаттылықты іс-әрекетте көрсете білу, кәсіби терминологияны сауатты пайдалану, кәсіби тілді меңгеру шеберлігі», ал *көрсеткіштері* — «құқықтық сауаттылығын, меңгерген білімін іс-әрекетте пайдалану біліктігі мен дағдылары, іскерлігі; құқықтық іс-шараларды ұйымдастыруда жергілікті деректерді тиімді қолдану іскерлігі; құқықтық қауіпсіздіктің алдын алу шараларына талдау жасау қабілеті; терминологиялық лексиканы орында, сауатты пайдалану дағдылары; кәсіби саласы бойынша кейстерді шешуде, жобаларды жүзеге асыруда кәсіби метатілді қолдану шеберлігі мен дағдылары».

Процессуалды (үрдістер сипатындағы) *блоктар* ретінде жалпы оқыту үрдісін, кәсіби әлеуметтендіру мен тәрбие беру үрдісін, білім беруден тыс ұйымдастырылатын ортаны атауға болады. Сонымен қатар, *проблемалық, нәтижелік және бақылау-бағалау* блоктары да бөлінді. Бұл блоктар ұсынылған педагогикалық модельдің жобалануының сұлбасын толыққанды бейнелеп, оқу үрдісіне тиімді енгізілуін әдіснамалық құрал ретінде қамтамасыз етеді.

Болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын тиімді дамытудың теориялық модельденуін келесі кесте негізінде бейнелей аламыз, *1-кесте*:

1-кесте. Болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын тиімді дамытудың жүйелік-қызметтік моделін теориялық жобалау

Кәсіби терминологиялық сауаттылықты тиімді дамытудың жүйелік-қызметтік моделінің блоктары				
1. Проблемалық	2. Концептуалдық	3. Процессуалды	4. Нәтижелік	5. Бақылау-бағалау
- Педагогикалық модельдің <i>мақсаты</i> - Педагогикалық модельдің <i>міндеттері</i> - Педагогикалық модельдің <i>қағидааттары</i> - Педагогикалық модельдің <i>функциялары</i> .	- Әдіснамалық ұстанымдары - Педагогикалық модельді жүзеге асыру үрдісінің жоспарлануы - Кәсіби терминологиялық сауаттылықты тиімді дамыту үрдісінің субъектілері (қатысушылары) - Кәсіби терминологиялық сауаттылықты тиімді дамыту үрдісінің ұйымдастыру-педагогикалық шарттары	- Педагогикалық модельді жүзеге асырудың ұйымдастырылған құрылымы - Білім беру технологиялары, түрлері мен әдістері, құралдары - Студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық құзыреттілігін қалыптастыру үрдістері - Әдістемелік қамтамасыз етілуін дайындау - Педагогикалық жобалау мен бақылау	- Кәсіби терминологиялық сауаттылықты тиімді дамытудың өлшемдері - Кәсіби терминологиялық сауаттылықты тиімді дамытудың көрсеткіштері	- Біліктілік (құзыреттілік) деңгейлері (кәсіби терминологиялық сауаттылықты тиімді дамыту нәтижелері) - Диагностикалау әдістері - Бағалау - Рефлексия - Түзету шараларын дайындау

Кәсіби терминологиялық сауаттылықты тиімді дамыту үрдісінің ұйымдастыру-педагогикалық шарттарын тәжірибелік тексеру және ғылыми негіздемесін сипаттау А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінде үш кезең бойынша (анықтау, қалыптастыру, бақылау) білім беру үрдісі барысында 2021–2022 оқу жылында жүргізілді. Тәжірибелік зерттеуге (экспериментке) 89 студент-заңгер қатысты, оның 47-сі тәжірибелік тобында, 42-сі бақылау тобында болды. Тәжірибелік зерттеу жұмысын ұйымдастыру, жоспарлау және мазмұнын құрастыру зерттеу міндеттерімен байлаулы болды және тәжірибе мақсатының кезеңдер бойынша жүзеге асырылуын талап етті.

Тәжірибелік жұмыс белгіленген зерттеу болжамдарын жүзеге асыру және олардың тиімділігін тексеру формасы ретінде белгіленіп, ғылыми жаңашылдықтың функционалдық негіздемесі сипатында қабылданады; осыған сәйкес кәсіби терминологиялық сауаттылықты дамыту жүйесінің практикалық және теориялық маңыздылығын да анықтауға болатынын айта аламыз.

Айтылған тұжырымымызға орай болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытудың жүйелік-қызметтік педагогикалық моделінің тиімділігін тәжірибелік тұрғыдан зерттеп тексеру кезеңдері келесі кесте арқылы сипатталады, 2-кесте. Кестеде педагогикалық модельді жобалау кезеңдері оның ұйымдастырылу сипатында бейнеленеді: педагогикалық тәжірибенің (эксперименттің) бақылау және тәжірибелік топтары, оларға қатысты ұйымдастырылатын тәжірибеге дейінгі және тәжірибе барысындағы, тәжірибенің қорытынды кезеңінен кейін күтілетін зерттеу нәтижелері нақтыланады.

2-кесте. Студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытудың педагогикалық моделінің тиімділігін тәжірибелік зерттеу кезеңдері

Педагогикалық тәжірибенің (эксперименттің) топтары	Тәжірибеге дейін	Тәжірибе барысында	Тәжірибенің қорытынды кезеңінен кейін
			Дәлелді айырмашылықтардың орын алуы немесе болмауы
Бақылау тобы – 47 білім алушы	Оқу, оқу-танымдық, тәрбие, кәсіби әлеуметтендіру үрдістері мен аудиториядан тыс қызмет дәстүрлі сипатта, арнайы ұйымдастырылған педагогикалық шарттар енгізілмейді, жүйелік-қызметтік сипаттағы әдіс-тәсілдер мен құралдар аталған үрдістерді ұйымдастыруда арнайы мақсат етіліп қолданылмайды.	Студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық құзыреттілігін дамытуға бағытталған басымды қағидаттар және ұйымдастыру-педагогикалық шарттарды енгізу үшін мақсатты жұмыстар жүргізілмейді.	Кәсіби терминологиялық құзыреттілікті құрайтын біліктілік, дағды мен функционалдық сауаттылық, іс-әрекет түрлері тиімсіз жүзеге асырылады.

Тәжірибелік топ – 42 білім алушы	Оқу, оқу-танымдық, тәрбие, кәсіби әлеуметтендіру үрдістері мен аудиториядан тыс қызмет арнайы ұйымдастырылған педагогикалық шарттармен қамтамасыз етілген, жүйелік-қызметтік сипаттағы әдіс-тәсілдер мен құралдар аталған үрдістерді ұйымдастыруда арнайы мақсат етіліп қолданылады.	Студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық құзыреттілігін дамытуға бағытталған басымды қағидаттар және ұйымдастыру-педагогикалық шарттарды енгізу үшін арнайы жұмыстар мақсатты түрде жүргізіледі.	Кәсіби терминологиялық құзыреттілікті құрайтын біліктілік, дағды мен функционалдық сауаттылық, іс-әрекет түрлері енгізілген ұйымдастыру-педагогикалық шарттарымен қамтамасыз етіліп, тиімділігін дәлелдеді.
----------------------------------	--	---	---

Қарастырылып отырған жүйелік-қызметтік педагогикалық модель келесі оқыту қағидаттарына сүйенеді: білім берудің үздіксіз болуы және білім сабақтастығы; құндылықты көзқарастың танымдық әрекет барысында ескерілуі; кәсіби коммуникацияның сөйлеу мінез-құлқындағы тиімді стратегияларын басшылыққа алуы; тиімді коммуникация дағдыларын дамыту; кәсіби салаға, онымен байланысты әлеуметтік өзгерістерге бейімделу; проблемалық көзқарас таныта білу; кәсіби мотивация мен әлеуметтендіру.

Ұсынылған педагогикалық модельдің басты мақсаты — студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын дамытудың ұйымдастыру-педагогикалық шарттарының тиімді жүзеге асырылуын қамтамасыз ету. Педагогикалық модельдің функциялары оның мақсатымен анықталып белгіленеді және осындай құрамда қалыптастырылды: 1) ұйымдастыру-педагогикалық функция; 2) нормативтік функция; 3) болжамдық функция; 4) дамыту функциясы; 5) кәсіби әлеуметтендіру функциясы; 6) бақылау-бағалау функциясы.

Болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын тиімді дамытудың жүйелік-қызметтік моделінің қағидаттарына орай келесі әдістер оны педагогикалық сүйемелдеу мақсатында қолданылды: *интербелсенді оқыту әдістері* (рөлдік, іскери ойындар; пікірталас; ми шабуылы; кейстерді шешу т.б.), *ынталандыру әдістері* (ұйымдастырылатын шаралар, жобалар, сайыстар, байқаулар бойынша марапаттау, алғыс білдіру, жүлделі орындар белгілеу, рейтинг т.б.), *жаттығулар әдісі* (кәсіби әлеуметтендіру бағытындағы шараларға тарту, пәнаралық байланысты орнату арқылы оқу-танымдық, жобалау қызметіне тарту т.б.).

Педагогикалық модельді жүзеге асыру барысында анықталғандай, кәсіби терминологиялық сауаттылықты тиімді дамыту үрдісін қамтамасыз ететін *ұйымдастыру-педагогикалық шарттар* студент-заңгерлердің келесі құзыреттілік деңгейлерін анықтауға жағдай тудырды:

1) білім алушылардың кәсіби тілді дамыту қажеттілігін ұғынып, оны жағымды қабылдау деңгейі;

2) білім алушылардың кәсіби терминологиялық сауаттылыққа бағыттылығының құндылықты қажеттіліктеріне көтерілу деңгейі;

3) білім алушылардың кәсіби терминологиялық сауаттылық білімінің кәсіби әлеуметтену мақсаттарына қарай бейімделіп қалыптасу деңгейі;

4) білім алушылардың кәсіби терминологиялық сауаттылықты іс-әрекетте және коммуникацияда көрсете білу деңгейі.

Ұсынылған педагогикалық модель жүйелік-қызметтік сипатта белгіленгендіктен, болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын тиімді дамыту үрдісін қамтамасыз ететін ұйымдастыру-педагогикалық шарттар құрамына келесі іс-әрекет (қызмет) түрлерінің бағыттары қамтылды:

- *оқу үрдісі* барысында (тілдік курстар бойынша, пәнаралық байланыс орнатуда) кәсіби терминологиялық құзыреттілікті тиімді дамыту;
- *оқу үрдісінен тыс* (оқу-танымдық, жобалық, өз бетінше жұмыс т.б.) қызмет түрлерінде кәсіби терминологиялық құзыреттілікті тиімді дамыту;
- *кәсіби әлеуметтендіру* үрдісі барысында (әлеуметтік серіктестік, тәжірибеден өту, шаралар т.б.) кәсіби терминологиялық құзыреттілікті тиімді дамыту.

Болашақ заңгерлердің кәсіби терминологиялық сауаттылығын тиімді дамыту міндеті жүйелі сипатта жүргізілуі тиіс деп есептейміз, сондықтан оның жүзеге асырылуы тек қана екі курс (Практикалық қазақ тілі, Кәсіби қазақ тілі) барысында емес, сонымен қатар, *оқу үрдісінен тыс* және *кәсіби әлеуметтендіру* үрдістерінде де мақсатты түрде жоспарлануы қажет. Ал мұндай жоспарлау келесі маңызды кезеңдерге назар аударты:

- мақсат-міндеттердің белгіленуі;
- әсер етуші ықтимал факторлардың ескерілуі;
- күтілетін нәтиженің сипатталып алдын-ала белгіленуі (мысалы, қандай құзыреттілік деңгейі);
- әдіснамалық тәсіл-жолдардың басшылыққа алынуы;
- диагностикалау құралдарының іріктеліп таңдалуы;
- педагогикалық бақылау міндеттерінің анықталуы;
- мониторинглеу міндеттері мен құралдарының айқындалуы;
- түзету, нәтижелерді бағалау, талдау жұмыстарының мазмұнын белгілеу.

Келесі кестеде студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық құзыреттілігін диагностикалау нәтижелері бейнеленеді (тәжірибеден үзінді ретінде), *3-кесте*:

3-кесте. Студент-заңгерлердің кәсіби терминологиялық құзыреттілігін диагностикалау нәтижелері

Деңгейлер	2021–2022 оқу жылы			
	n=47 (бақылау тобы)		n=42 (тәжірибелік топ)	
	Тәжірибеге дейін	Тәжірибеден кейін	Тәжірибеге дейін	Тәжірибеден кейін
Жоғары	8	9	7	11
Жеткілікті	19	22	16	21
Орта	13	11	10	7
Төмен	7	5	9	3

Кестеден көріп отырғандай, бақылау тобындағы 47 білім алушының басым көпшілігі *тәжірибеге дейін* және *тәжірибеден кейін* де *жеткілікті* және *орта* кәсіби терминологиялық құзыреттілік деңгейлерін байқатты; жоғары деңгей *тәжірибеге дейін* 8 білім алушыда ғана анықталса, *тәжірибеден кейін* 9 білім алушыда анықталды. Еске түсірсек, 2-кестеге сай бұл топ студенттерімен – бақылау тобымен, арнайы ұйымдастырылған оқу үрдісі немесе мақсатты түрде жүргізілген қосымша дамыту жұмыстары орын алған жоқ, олар бақылау тобы болғандықтан, бекітілген оқу бағдарламасымен, курстар мазмұнымен оқуын жалғастырды.

Тәжірибелік топқа келетін болсақ (саны 42 білім алушы), *тәжірибеге дейін жеткілікті* және *орта* деңгейдегі білім алушы саны басым болған 62 % (26 студент) жуық (жалпы санынан алғанда), педагогикалық *тәжірибеден кейін*, яғни тәжірибе міндеттеріне орай мақсатты түрде арнайы ұйымдастырылған білім беру үрдісінен кейін, бұл топта *жоғары* және *жеткілікті* деңгей құзыреттілігін көрсеткен білім алушы саны артылды – 76,19 % (саны 36 студент), бұл жағымды өсім; ал *орта* деңгейде тәжірибеге дейін 23,8% білім алушы болса, тәжірибеден кейін олардың саны 16,6 %-ға төмендеді (жағымды көрсеткіш); *төмен* деңгейде *тәжірибеге дейін* 21,4 % білім алушы болса, *тәжірибеден кейін* олардың саны 7,14 %-ға төмендеді (жағымды көрсеткіш). Тәжірибелік топта барлық төрт деңгей бойынша жағымды динамика анықталды; бақылау тобында жағымды динамика маңызды емес деңгейде екені айқындалды, мысалы, *жоғары* деңгей 1 адамға ғана өсім көрсетсе, *төмен* деңгейде – 2 адамға азайғанын көрсетті, ал осы *төмен* деңгейде тәжірибелік топта 3 есе жағымды көрсеткіштің артылғанын байқай аламыз – 9 студенттен 3 студентке дейін жағымды динамика көрсетіп отыр (6 адамға азайған төмен деңгейдегі көрсеткіш).

Қорытынды

Бұл зерттеу жұмысы алдағы уақытта өз міндеттерін кеңейтетін болады, себебі басқа тілдік курстармен салыстырғанды да көздеп отырмыз, мысалы, орыс тілі мен ағылшын тілі курстары бойынша.

Мұндай сипаттағы кешенді зерттеулер кәсіби терминологияның теориясымен оқыту әдістемесін, кәсіби әлеуметтендіру саласын, педагогикалық модельдер теориясы мен үлгілеу тәжірибесін құнды ғылыми деректермен толықтыратыны сөзсіз. Зерттеу барысында анықтағандай, педагогикалық модельдерді үлгілеу, олардың жүзеге асырылуын тиісті ұйымдастыру-педагогикалық шарттармен қамтамасыз ету кез-келген кәсіби тілдік құзыреттілікті дамытуға жағымды нәтиже бере алады. Себебі үлгілеу әдістемесі алдын-ала болжау, талдау, құрау, болжамдарды тексеру, теориялық үлгілеу мүмкіндіктерін бере алады, сонымен қатар, жүйелі үрдістер қалыптастыру амалдарын анықтауға негіз бола алады.

Зерттеуімізді қорыта келгенде, болашақ заңгерлердің құқықтық (кәсіби) терминологиялық сауаттылығын (құзыреттілігін) дамытудың педагогикалық моделін қалыптастыру тәжірибесі жүйелік-қызметтік модель түрінде және арнайы анықталған ұйымдастыру-педагогикалық шарттар арқылы жүзеге

асырылды; бұл модель түрі және оның педагогикалық шарттары студент-заңгерлердің терминологиялық құзыреттілігін қалыптастыруда тиімді мүмкіндік және ұтымды педагогикалық әдіснамалық тәсіл (концептуалды ұстаным) ретінде дәлелденді.

ӘДЕБИЕТТЕР

Абдикерова Г.О. (2014). Особенности конструирования модели социализации личности // Международный теоретический журнал «Credo New». – 2014. – № 2 (78). www.intelros.ru/readroom/credo_new/k2-2014/24585

Асмолов А.Г. (2009). Системно-деятельностный подход в разработке стандартов нового поколения // Педагогика. – М., 2009. – №4. – С. 18–22.

Бим-Бад Б.М. (2002). Педагогический энциклопедический словарь. – М.: Брэ, 2002. – 528 с.

Медведев А.М., Жуланова И.В. (2021). Деятельностный подход как ориентир современного образования: исходное содержание и риски редукции // Мир науки. Педагогика и психология, 2021. – №2, <https://mir-nauki.com/PDF/20PSMN221>.

Платонова Р.И. (2017). Моделирование в научно-педагогических исследованиях // Азимут научных исследований: педагогика и психология. – № 3 (20). – Т. 6. – 2017. – С. 190–194.

Томина Е.Ф. (2011). Педагогические идеи Джона Дьюи: история и современность // Вестник ОГУ, 2011. – №2 (121). – 360–366.

Хуторской А.В. (2012). Системно-деятельностный подход в обучении. – М.: Издательство «Эйдос»; Издательство Института образования человека, 2012. – 63 с.

Шумейко О.Н. (2016). Реализация системно-деятельностного подхода в процессе обучения / О.Н. Шумейко. — Текст : непосредственный // Актуальные вопросы современной педагогики : материалы VIII Междунар. науч. конф. – Самара : ООО «Издательство АСГАРД», 2016. – С. 18–25. <https://moluch.ru/conf/ped/archive/188/9804/>

Юдина Н.П. (2015). Моделирование в историко-педагогическом исследовании // Историко-педагогический журнал. – № 1. – 2015. – С. 88–105.

Ядровская М.В. (2013). Модели в педагогике // Вестник ТомГУ. – №366. – 2013. – С. 139–143.

REFERENCES

Abdikerova G.O. (2014). Features of constructing a model of personality socialization. *Mezhdunarodnyi teoreticheski zhurnal «Credo New»*, № 2, 78 p. (in Russ.)

Asmolov A.G. (2009). System-activity approach in the development of new generation standards. *Pedagogika*. № 4. Pp. 18–22. (in Russ.)

Bim-Bad B.M. (2002). *Pedagogical Encyclopedic Dictionary*. Bre. 528 p. (in Russ.)

Hutorskoi A.V. (2012). System-activity approach in teaching. Publishing house «Eidos», 63 p. (in Russ.)

Iudina N.P. (2015). Modeling in historical and pedagogical research. *Historical and pedagogical journal*. № 1. Pp. 88–105. (in Russ.)

Iadrovskaiia M.V. (2013). Models in Pedagogy. *Bulletin of TomSU*, № 366. Pp. 139–143. (in Russ.)

Medvedev A.M., Zhulanova I.V. (2021). Activity Approach as a Landmark of Modern Education: Initial Content and Risks of Reduction. *Pedagogy and psychology*. №2. (in Rus.)

Platonova R.I. (2017). Modeling in scientific and pedagogical research. *Azimuth of scientific research: Pedagogy and psychology*. № 3. Pp. 190–194. (in Rus.)

Shumeiko O.N. (2016). Implementation of the system-activity approach in the learning process. *Current issues of modern pedagogy: Materials of the International scientific conference*. Pp. 18–25. (in Russ.)

Tomina E.F. (2011). Pedagogical ideas of John Dewey: history and modernity. *Bulletin of OSU*. № 2. Pp. 360–366. (in Russ.)

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

А.Е. Әбілқасымова, Б.Р. Қасқатаева, Е.А. Тұяқов, А.А. Бажи, А.Н. Умиралханов ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ОРТА МЕКТЕП ПЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА МАТЕМАТИКАНЫ ОҚЫТУДЫҢ САБАҚТАСТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	7
А.Г. Аубакир, А.Д. Майматаева, С.В. Суматохин, Д.У. Сексенова БОЛАШАҚ БИОЛОГ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	26
А.Б. Бахтыбай, Т.А. Турмамбеков АСТРОНОМИЯНЫҢ КЕЙБІР ТАҚЫРЫПТАРЫН ОҚЫТУДА ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ.....	45
А.Ш. Ермекбаева АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ДАҒДЫЛАРЫН ЖАҚСARTУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ БЕЙНЕЛЕРДІ ПАЙДАЛАНУ.....	55
С.Ж. Жанжигитов БОЛАШАҚ ЗАҢҒЕРЛЕРДІҢ КӘСІБИ ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУЫНДА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МОДЕЛІ.....	66
Э.Б. Жаппарбергенова PVL ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫНА ЕНГІЗУ ӘДІСТЕМЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	81
С. Жорабай, К. Мамирова, Д. Садыкова БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ САКРАЛДЫ ЖЕРЛЕР ТУРАЛЫ ТҮСІНІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ.....	94
Г.Е. Жумағалиева, А.Р. Райымқұлова, Ә.Е. Әбуов, А. Айпенсова, Н.Б. Бахытбек БОЛАШАҚ МАМАНДАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУЫ ТЕХНОЛОГИЯСЫ.....	108
Г. Жусупқалиева, Б. Қуанбаева, Г. Салтанова, А. Тұмышева, М. Рахметов ФИЗИКАЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ШЫҒАРУ ҮДЕРІСІНДЕ STEM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ.....	119
С.Ж. Ибадуллаева, Г.М. Байхожаева, С.К. Таженова, А.Ж. Берденқұлова, П.Ж. Нағашыбаева БИОЛОГ МҰҒАЛІМДІ ДАЯРЛАУДА БИОАЛУАНТҮРЛІЛІК ТУРАЛЫ БІЛІМДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	131
А.И. Исаев, Ш.М. Алимова, Н.Д. Қошанова, Э.К. Ибрагимова, Б.З. Умиров ПӘНДІК-ТІЛДІ КІРКІТІРЕ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНДА СКАФФОЛДИНГ ӘДІСІН ІСКЕ АСЫРУ АРҚЫЛЫ БИОЛОГИЯ САБАҒЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ.....	143
Н.С.Кожамқұлова, Д.Т.Танирбергенова, Б.Б.Атабекова БІЛІМ БЕРУ МЕНЕДЖЕРЛЕРІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ.....	158
А.Н. Конкабаева, Н.Н. Конкабаева, Р.Ж. Мрзабаева XX ҒАСЫРДЫҢ 20-ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ КІТАПХАНАЛАРДЫҢ РӨЛІ.....	168
К. Құлшаш, Ж.Б. Шілдебаев ОРТА МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРАУДА ІС-ӘРЕКЕТТІ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	179
А.Ж. Мурзалинова, А.А. Жайтапова, Л.С. Альмагамбетова, Г. Дянкова, Н.Т. Уалиева АУЫЛ МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ ДАМУЫ ЭКОСИСТЕМАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ЖӘНЕ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІК БАСҚАРУ.....	197
Т. Мырзабеков, Г. Жетпісбаева, Ш. Алтынбеков ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКА САЛАСЫНДАҒЫ ЗЕРТТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ.....	218
К.К. Сагадиева, С.А.Иванова, Н.В. Докучаева, Д.Б. Тілеумбетова ТЕХНИКАЛЫҚ ЖОО СТУДЕНТТЕРІНІҢ ЗЕРТТЕУ ІС-ӘРЕКЕТІНДЕГІ ҒЫЛЫМИ ӘЛЕУЕТІН ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМУЫ.....	234

Р. Садыкова, Э. Джансеркеева, Қ. Құбдашева, В. Юлдашева САРАЛАП ОҚЫТУ – ОҚУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ФОРМАСЫ РЕТІНДЕ.....	247
Г.А. Сейдуллаева, Ж.Б. Жардамалиева, Г.Ж. Жалелова, К.А. Сундеткалиева СТУДЕНТТЕРДІҢ СӨЙЛЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ БАСЫМ БАҒЫТТАРЫ.....	260
С.Ж. Турикпенова, М.Н. Оспанбекова, А.Д. Рыскулбекова БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫ АРТ-ТЕХНОЛОГИЯ НЕГІЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУЫҒА ДАЯРЛАУ.....	276
Қ.Ж. Утеева, А.К. Олжасва, Б.Б. Атабекова, К.А. Абдреймова, А.Т. Кенжебаевна ЖЕТКІНШЕКТЕР САНАСЫНДА ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУЫҒА ДАЯРЛАУ.....	291

ЭКОНОМИКА

М.Х. Абдинова, А.Е. Ажарбаева КОММЕРЦИЯЛЫҚ БАНКТИҢ НЕСИЕ ТӘУЕКЕЛІН БАСҚАРУ: МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ШЕШІМДЕР («ХАЛЫҚ БАНК» АҚ МЫСАЛЫНДА).....	304
Ш.К. Абикенова, Ш.Т. Айтимова, Г.С. Сағтарова, А.Б. Бекмагамбетов, Ә.Е.Төлепов ҚАЗАҚСТАННЫҢ КӨМІР ШАХТАЛАРЫНДА БОЛҒАН ӨНДІРІСТІК ЖАРАҚАТТАНУДЫҢ СТАТИСТИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРІН ТАЛДАУ.....	317
Л.Т. Ақильжанова, А.Т. Жансейтов, А.Б. Мыржықбаева, С.Б. Байбосынов ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ МЕН ОРНЫҚТЫ ДАМУЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕТІН ҚАРЖЫЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ЖОСПАРЛАУ.....	330
Ж.З. Баймукашева, Г.Б. Танирбергенова, А.А. Кудайбергенова, Э.С. Балапанова, М.Н. Нургабылов ҚАЗАҚСТАНДА ӘЙЕЛ КӘСІПКЕРЛІГІН ДАМУЫ: МӘСЕЛЕЛЕР МЕН БОЛАШАҒЫ.....	347
Э.С. Балапанова, М.Д. Каримова, А.Т. Исаева, З.У. Джубалиева, Р.К. Арзикулова ЕДТЕСН ЖОБАСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН ЕСЕПТЕУ “МАРКЕТПЛЕЙСТЕРДЕГІ МИЛЛИОН”.....	365
Б. Бимбетова, Ж. Кенжин, Г. Жанибекова, Ж. Кинашева ӘЛЕУМЕТТІК КӘСІПКЕРЛІК: ҚАЗІРГІ ҚОҒАМДАҒЫ РӨЛІ МЕН МҮМКІНДІКТЕРІ.....	378
Н. А. Гумар, М. Я. Имрамзиева, Г. Қ. Жанибекова, Ш.Е.Шалбаева, С.Н.Изеев ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫН ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА БАНК СЕКТОРЫН ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ.....	392
Л.М. Давиденко, А.Н. Бейсембина, С.К. Кунызова, М.К. Каримбергенова, Н.М. Шеримова, А.Ж. Кунызова АДАМИ КАПИТАЛДЫҢ ҚҰНЫН АРТТЫРУ АРҚЫЛЫ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ДАМУЫ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БРЕНДИНГТІ ІЛГЕРІЛЕТУ.....	404
Г. Жамбылова, Г.Даулиева, Г. Сағындықова, Ү. Юсупов, М. Есбусинова АУЫЛШАРУАШЫЛЫҚ КЕШЕНІН МОДЕРНИЗАЦИЯЛАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ.....	419
Н.Б. Жарқынбаева, Б. Вольф КӘСІПОРЫНДАРДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҰЙЫМДАСТЫҚ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚҚА ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТНІҢ ӘСЕРІ.....	433
Д. Жуламанова ТАЛАНТТАРДЫ БАСҚАРУ ЖӘНЕ GIG-ЭКОНОМИКА: БИБЛИОМЕТРИЯЛЫҚ ТАЛДАУ.....	451
Кенжин Ж. Б, Кунызов Е.К, Серик Серикбаев, М.Жанат, Дюсенгазина Н. Н, Л.А. Шафеева АЙМАҚТЫҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫ (ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫ МЫСАЛЫ): ҚИЫНДЫҚТАР, СТРАТЕГИЯЛАР ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ.....	463
А.К. Кожаметова, А.Б. Есмұрзаева ЖАСЫЛ ЭНЕРГЕТИКАҒА КӨШУ: ҚАРЖЫЛАНДЫРУ НАРЫҒЫНА, ИНВЕСТИЦИЯЛАРҒА ЖӘНЕ ТҰРАҚТЫ БОЛАШАҚҚА АРНАЛҒАН САЯСАТҚА ЖАН-ЖАҚТЫ ШОЛУ.....	481
Б.Б. Мубарақова, Д.С. Уразалимова, Г.Ж. Рысмаханова, Н.С. Кафтункина, Л.З. Паримбекова, А.Ж. Мусина ҚР ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА КӘСІПКЕРЛІГІН ДАМУЫ АРҚЫЛЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ ДЕҢГЕЙІН АРТТЫРУ.....	497

Н.А. Нүрсейіт

ҚОЛМА-ҚОЛ АҚШАСЫЗ АЙНАЛЫМҒА КӨШУДІҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ
МЕН КЕМШІЛІКТЕРІ.....511

А. Оразғалиева, Г. Сағындықова, Г. Жанибекова, Р. Малаева, Ж. Кинашева
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ЖҰМЫССЫЗДЫҚ МӘСЕЛЕСІНІҢ
ШЕШІЛУ ЖОЛДАРЫ.....531

Ф.Д. Салқынбаева, Г.Ж.Таяуова, А.И.Есентурлиева, Г.Б.Бермухамедова, Ч.Дабабрата
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР КӘСІПКЕРЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІГІ.....546

Уалтаева А.С., Атабаева Ф.К., Уалтаев М.Д.
1920 ЖӘНЕ 2020 ЖЫЛДАРДАҒЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ЖҰМЫСТЫҢ ЖАҢА ФОРМАЛАРЫ.....560

Н.Ж.Уразбаев, Б.К.Нурмаганбетова, А.Ж.Наурызбаев, Б.Х.Айдосова, А.Б.Алибекова,
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ МҰНАЙ-ГАЗ КОМПАНИЯЛАРЫНЫҢ «ЖАСЫЛ»
ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНДАҒЫ ИНВЕСТИЦИЯЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН ҚАРЖЫЛЫҚ
БАҒАЛАУ ЖӘНЕ БОЛЖАУ.....573

Ж.А. Шанайбаева, Л.М. Сембева, А.Б. Алибекова
ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕНІ ЕСКЕРЕ ОТЫРЫП, СЫРТҚЫ МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ
ОРГАНДАРЫНЫҢ САРАПТАМАЛЫҚ-ТАЛДАМАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІН ЖЕТІЛДІРУ.....592

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

А.Е. Абылкасымова, Б.Р. Каскатаева, Е.А. Туяков, А.А. Бажи, А.Н. Умиралханов О ПРОБЛЕМЕ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ МАТЕМАТИКЕ В ШКОЛЕ И ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ВУЗЕ КАЗАХСТАНА.....	7
А.Г. Аубакир, А.Д. Майматаева, С.В. Суматохин, Д.У. Сексенова ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ.....	26
А.Б. Бахтыбай, Т.А. Турмамбеков ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ НОВЫХ ПОДХОДОВ В ПРЕПОДАВАНИИ НЕКОТОРЫХ ТЕМ АСТРОНОМИИ И АСТРОФИЗИКИ.....	45
А.Ш. Ермакбаева ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИДЕОРОЛИКОВ В КАЧЕСТВЕ ИНСТРУМЕНТА ДЛЯ УЛУЧШЕНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	55
С.Ж. Жанжигитов ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ.....	66
Э.Б. Жаппарбергенова ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИКИ ВНЕДРЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ РВЛ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ ПРОГРАММУ ЕСТЕСТВЕННЫХ НАУК.....	81
С. Жорабай, К. Мамирова, Д. Садыкова МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОНЯТИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ О САКРАЛЬНЫХ МЕСТАХ.....	94
Г.Е. Жумагалиева, А.Р. Раимкулова, А.Е. Абуов, А. Айпеисова, Н.Б. Бахытбек ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ.....	108
Г. Жусупкалиева, Б. Куанбаева, Г. Салтанова, А. Тумышева, М. Рахметов ИСПОЛЬЗОВАНИЕ STEAM ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ РЕШЕНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ ЗАДАЧ.....	119
С.Ж. Ибадуллаева, Г.М. Байхожаева, С.К. Таженова, А.Ж. Берденкулова, П.Ж. Нагашыбаева ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЗНАНИЙ О БИОРАЗНООБРАЗИИ ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЯ-БИОЛОГА.....	131
А.И. Исаев, Ш.М. Алимова, Н.Д. Кошанова, Э.К. Ибрагимова, Б.З. Умиров ОРГАНИЗАЦИЯ УРОКА БИОЛОГИИ ЧЕРЕЗ РЕАЛИЗАЦИЮ МЕТОДОВ СКАФФЛДИНГА В ТЕХНОЛОГИИ ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОГО ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ.....	143
Н.С. Кожамкулова, Д.Т. Танирбергенова, Б.Б. Атабекова МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ.....	158
А.Н. Конкабаева, Н.Н. Конкабаева, Р.Ж. Мрзабаева РОЛЬ БИБЛИОТЕК В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ КАЗАХСТАНА В 20-Е ГОДЫ XX ВЕКА.....	168
К. Кулшаш, Ж.Б. Чилдибаев МЕТОДИКА ИССЛЕДОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ПОВЫШЕНИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ СТАРШЕ КЛАССНИКОВ.....	179
А.Ж. Мурзалинова, А.А. Жайтапова, Л.С. Альмагамбетова, Г. Дянкова, Н.Т. Уалиева УПРАВЛЕНИЕ ДЛЯ СОТРУДНИЧЕСТВА И ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В ЭКОСИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ УЧИТЕЛЕЙ СЕЛЬСКОЙ ШКОЛЫ.....	197
Т. Мырзабеков, Г. Жетписбаева, Ш. Алтынбеков МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ СТАРШЕКЛАССНИКОВ В ОБЛАСТИ МАТЕМАТИКИ.....	218
К.К. Сагадиева, С.А. Иванова, Н.В. Докучаева, Д.Б. Тлеумбетова РАЗВИТИЕ НАУЧНОГО ПОТЕНЦИАЛА И ИННОВАЦИОННОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ВУЗА В ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	234

Р. Садыкова, Э. Джансеркеева, К. Кубдашева, В. Юлдашева
ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА247

Г.А. Сейдуллаева, Ж.Б. Жардамалиева, Г.Ж. Жалелова, К.А. Сундеткалиева
ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
СТУДЕНТОВ260

С.Ж. Турикпенова, М.Н. Оспанбекова, А.Д. Рыскулбекова
ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ
СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ АРТ-ТЕХНОЛОГИИ276

К.Ж. Утеева, А.К. Олжаева, Б.Б. Атабекова, К.А. Абдреймова, А.Т. Кенжебаева
ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТЕЙ В СОЗНАНИИ ПОДРОСТКОВ291

ЭКОНОМИКА

М.Х. Абдинова, А.Е. Ажарбаева
УПРАВЛЕНИЕ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА: ПРОБЛЕМЫ
И РЕШЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ АО «НАРОДНЫЙ БАНК»).....304

Ш.К. Абикинова, Ш.Т. Айтимова, Г.С. Сагтарова, А.Б. Бекмагамбетов, Ә.Е. Төлепов
АНАЛИЗ СТАТИСТИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ТРАВМАТИЗМА,
ПРОИЗОШЕДШИХ НА УГОЛЬНЫХ ШАХТАХ КАЗАХСТАНА.....317

Л.Т. Ақылжанова, А.Т. Жансейтов, А.Б. Мыржықбаева, С.Б. Байбосынов
ФИНАНСОВОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ ОБЕСПЕЧИВАЮЩЕЕ
СТАБИЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ.....330

**Ж.З. Баймукашева, Г.Б. Танирбергенова, А.А. Кудайбергенова, Э.С. Балапанова,
М.Н. Нургабылов**
РАЗВИТИЕ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КАЗАХСТАНЕ:
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....347

Э.С. Балапанова, М.Д. Каримова, А.Т. Исаева, З.У. Джубалиева, Р.К. Арзикулова
РАСЧЕТ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОЕКТА EDTECH “МИЛЛИОН НА
МАРКЕТПЛЕЙСАХ”.....365

Б. Бимбетова, Ж. Кенжин, Г. Жанибекова, Ж. Кинашева
СОЦИАЛЬНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО: РОЛЬ И ВОЗМОЖНОСТИ В
СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ.....378

Н. А. Гумар, М. Я. Имрамзиева, Г. К. Жанибекова, Ш.Е.Шалбаева, С.Н.Изеев
ТРАНСФОРМАЦИЯ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ
ЭКОНОМИКИКАЗАХСТАНА.....392

**Л.М. Давиденко, А.Н. Бейсембина, С.К. Кунызова, М.К. Каримбергенова,
Н.М. Шеримова, А.Ж. Кунызова**
РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИИ И ПРОДВИЖЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО БРЕНДИНГА
ПУТЕМ НАРАЩИВАНИЯ СТОИМОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА.....404

Г. Жамбылова, Г. Даулиева, Г. Сагиндыкова, У. Юсупов, М. Есбусинова
СПЕЦИФИКА МОДЕРНИЗАЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО КОМПЛЕКСА.....419

Н.Б. Жаркинбаева, Б. Вольф
ВЛИЯНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ПОВЕДЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ.....433

Д. Жуламанова
УПРАВЛЕНИЕ ТАЛАНТАМИ И GIG-ЭКОНОМИКА: БИБЛИОМЕТРИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ.....451

**Ж. Б.Кенжин, Е.К.Кунызов, С.Серикбаев, М.Жанат, Н. Н.Дюсенгазина,
Л.А. Шафеева**
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В РЕГИОНЕ (НА ПРИМЕРЕ
ПАВЛОДАРСКОЙ ОБЛАСТИ): ВЫЗОВЫ, СТРАТЕГИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....463

А.К. Кожаметова, А.Б. Есмурзаева ПЕРЕХОД К ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИИ: ВСЕСТОРОННИЙ ОБЗОР РЫНКА ФИНАНСИРОВАНИЯ, ИНВЕСТИЦИЙ И ПОЛИТИКИ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО БУДУЩЕГО.....	481
Б.Б. Мубаракова, Д.С. Уразалимова, Г.Ж. Рысмаханова, Н.С. Кафгункина, Л.З. Паримбекова, А.Ж. Мусина ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА РК.....	497
Н.А. Нурсейт ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ПЕРЕХОДА НА БЕЗНАЛИЧНЫЙ ОБОРОТ.....	511
А. Оразгалиева, Г. Сагиндыкова, Г. Жанибекова, Р. Малаева, Ж. Кинашева ПУТИ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ БЕЗРАБОТИЦЫ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ В КАЗАХСТАНЕ....	531
Ф.Д. Салкынбаева, Г.Ж.Таяуова, А.И.Есентурлиева, Г.Б.Бермухамедова, Ч.Дабабрата ОСОБЕННОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МОЛОДЕЖНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КАЗАХСТАНЕ.....	546
Уалтаева А.С., Атабаева Ф.К., Уалтаев М.Д. НОВЫЕ ФОРМЫ ЗАНЯТОСТИ В КОНТЕКСТЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ В 1920 -Е И 2020-Е ГОДЫ.....	560
Н.Ж.Уразбаев, Б.К.Нурмаганбетова, А.Ж.Наурызбаев, Б.Х.Айдосова, А.Б.Алибекова, ФИНАНСОВАЯ ОЦЕНКА И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИЙ В «ЗЕЛЕННЫЕ» ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ НЕФТЕГАЗОВЫХ КОМПАНИЙ В КАЗАХСТАНЕ.....	573
Ж.А. Шанайбаева, Л.М. Сембева, А.Б. Алибекова СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНЕШНЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА С УЧЕТОМ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА.....	592

CONTENTS

PEDAGOGYR

A.E. Abylkassymova, B.R. Kaskataeva, Y.A. Tuyakov, A.A. Bazhi, A.N. Umiralkhanov ON THE PROBLEM OF CONTINUITY OF TEACHING MATHEMATICS IN SCHOOL AND PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF KAZAKHSTAN.....	7
A.G. Aubakir, A.D. Maimataeva, S.V. Sumatokhin, D.U. Seksenova FORMATION OF DIGITAL COMPETENCIES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS.....	26
A.Бахтыбай, Т.А. Турмамбеков EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF NEW APPROACHES IN TEACHING SOME TOPICS OF ASTRONOMY AND ASTROPHYSICS.....	45
A.Sh. Yermekbayeva USING VIDEOS AS A TOOL TO ENHANCE STUDENTS' COMMUNICATION SKILLS DURING ENGLISH LESSONS.....	55
S.Zh. Zhanzhigitov PEDAGOGICAL MODEL OF PROFESSIONAL TERMINOLOGICAL LITERACY DEVELOPMENT OF FUTURE LAWYERS.....	66
E.B. Zhapparbergenova INTRODUCTION OF PBL TECHNOLOGY INTO THE EDUCATIONAL PROGRAM OF NATURAL SCIENCE.....	81
S. Zhorabay, K. Mamirova, D. Sadykova METHODOLOGICAL BASIS FOR FORMING STUDENTS' CONCEPT OF SACRED PLACES.....	94
G.E. Zhumagalieva, A.R. Raimkulova, A.E. Abuov, A. Aipeissova, N.B. Bakhytbek TECHNOLOGY OF DEVELOPMENT OF CREATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS.....	108
G. Zhusupkalieva, B. Kuanbayeva, G. Saltanova, A. Tumysheva, M. Rakhmetov THE USE OF STEAM TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF SOLVING PHYSICAL PROBLEMS.....	119
S.Zh. Ibadullayeva, G.M. Baykhozhaeva, S.K. Tazhenova, A.Zh. Berdenkulova, P.Zh. Nagashybayeva WAYS OF FORMATION OF KNOWLEDGE ABOUT BIODIVERSITY IN THE PREPARATION OF A TEACHER-BIOLOGIST.....	131
G.I. Isaev, SH.M. Alimova, N.D. Kozhanova, E.K. Ibragimova, B.Z. Umirov ORGANIZATION OF THE BIOLOGY LESSON THROUGH THE IMPLEMENTATION OF SCAFFOLDING METHODS IN THE TECHNOLOGY OF SUBJECT-LANGUAGE INTEGRATED LEARNING.....	143
N.S.Kozhamkulova, D.T. Tanirbergenova, B.B.Atabekova TRAINING METHODS OF EDUCATIONAL MANAGERS.....	158
A.N. Konkabayeva, N.N. Konkabayeva, R.Zh. Murzabayeva THE ROLE OF LIBRARIES IN THE FIELD OF EDUCATION IN KAZAKHSTAN IN THE 20S OF THE 20TH CENTURY.....	168
K. Kulshash, J.B. Childibayev METHODOLOGY OF ACTION RESEARCH IN IMPROVING THE ENVIRONMENTAL FUNCTIONAL LITERACY OF HIGH SCHOOL STUDENTS.....	179
A.Zh. Murzalinova, A.A. Zhaitapova, L.S. Almagambetova, G. Dyankova, N.T. Ualiyeva MANAGEMENT FOR COOPERATION AND INTERACTION IN THE ECOSYSTEM OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF RURAL SCHOOL TEACHERS.....	197
T. Myrzabekov, G. Zhetpisbayeva, Sh. Altynbekov METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE FORMATION OF RESEARCH SKILLS OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN THE FIELD OF MATHEMATICS.....	218

K.K. Sagadieva, S.A. Ivanova, N.V. Dokuchaeva, D.B. Tleumbetova DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC POTENTIAL AND INNOVATIVE THINKING OF TECHNICAL UNIVERSITY STUDENTS IN RESEARCH ACTIVITIES.....	234
R. Sadykova, E. Janserkeyeva, K. Kubdasheva, V. Yuldasheva DIFFERENTIATED TEACHING IS A FORM OF ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS.....	247
G. Seidullayeva, Zh. Zhardamaliyeva, G. Zhalelova, K. Sundetkaliyeva PRIORITY DIRECTIONS FOR FORMING SPEECH COMPETENCE OF STUDENTS.....	260
S.Zh. Turikpenova, M.N. Ospanbekova, A.D. Ryskulbekova TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS BASED ON ART-TECHNOLOGY.....	276
K. Uteeva, A. Olshaeva, B. Atabekova, K. Abreimova, A. Kenzhebaeva THE IMPORTANCE OF THE FORMATION OF VALUES IN THE MINDS OF ADOLESCENTS.....	291

EKONOMICS

M.Kh. Abdinova, A.E. Azharbayeva CREDIT RISK MANAGEMENT OF A COMMERCIAL BANK: PROBLEMS AND SOLUTIONS (ON THE EXAMPLE OF JSC “HALYK BANK”).....	304
Sh. Abikenova, Sh. Aitimova, G. Sattarova, A. Bekmagambetov, A. Tolepov ANALYSIS OF STATISTICAL INDICATORS OF OCCUPATIONAL INJURIES THAT OCCURRED AT COAL MINES OF KAZAKHSTAN.....	317
L.T. Akilzhanova, A.T. Zhanseitov, A.B. Myrzhymbayeva, S.B. Baibossynov FINANCIAL STATE PLANNING FOR STABILITY OF THE NATIONAL ECONOMY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT.....	330
Zh. Baimukasheva, G. Tanirbergenova, A.A. Kudaibergenova, E. Balapanova, M. Nurgabylov DEVELOPMENT OF WOMEN’S ENTREPRENEURSHIP IN KAZAKHSTAN: PROBLEMS AND PROSPECTS.....	347
E.S. Balapanova, M.D. Karimova, A.T. Issaeva, Z.U. Dzhubaliev, R.K. Arzikulova CALCULATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE EDTECH PROJECT “MILLION ON MARKETPLACES”.....	365
B. Bimbetova, Zh. Kenzhin, G. Zhanibekova, Zh. Kinasheva, A. Ospanova SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: THE ROLE AND OPPORTUNITIES IN MODERN SOCIETY.....	378
N. Gumar, M. Imramziyeva, G. Zhanibekova, Sh. Shalbaeva, S. Izeev TRANSFORMATION OF THE BANKING SECTOR IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN.....	392
L.M. Davidenko, A.N. Beisembina, S.K. Kunyazova, M.K. Karimbergenova, N.M. Sherimova, A.Zh. Kuniyazova DEVELOPING TECHNOLOGY AND PROMOTING ECO-BRANDING BY INCREASING THE VALUE OF HUMAN CAPITAL.....	404
G. Zhambylova, G. Daulieva, G.Sagindykova, U. Yussupov, M.Yesbussinova SPECIFICS OF MODERNIZATION OF THE AGRICULTURAL COMPLEX.....	419
N.B. Zharkinbayeva, B. Wolfs THE IMPACT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE ON ORGANIZATIONAL BEHAVIOR IN TERMS OF INNOVATIVE CHANGES IN ENTERPRISES.....	433
D. Zhulamanova, 2023 TALENT MANAGEMENT AND GIG ECONOMY: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS.....	451
Zh.B. Kenzhin, Y. Kunyazov, S.Serikbayev, M. Zhanat, N. Dyussengazina, L. Shafeyeva ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURE IN THE REGION (BY THE EXAMPLE OF PAVLODAR REGION): CHALLENGES, STRATEGIES AND PROSPECTS.....	463

A.K.Kozhakhmetova, A.B.Yesmurzayeva THE TRANSITION TO GREEN ENERGY: A COMPREHENSIVE MARKET REVIEW OF FINANCING, INVESTMENT, AND POLICY FOR A SUSTAINABLE FUTURE.....	481
B.B. Mubarakova, D.S. Urazalimova, G.Zh. Rysmakhanova, N.S. Kaftunkina , L.Z. Parimbekova, A. Mussina INCREASING THE LEVEL OF EMPLOYMENT THROUGH THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN4.....	97
N.A. Nurseit ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF SWITCHING TO A CASHLESS TURNOVER.....	511
A. Orazgaliyeva, G. Sagindykova, G. Zhanibekova, R. Malayeva, ZH. Kinasheva WAYS TO SOLVE THE PROBLEM OF YOUTH UNEMPLOYMENT IN KAZAKHSTAN.....	531
F. D. Salkynbayeva, G. Zh. Tayauova, A. I. Yesturliyeva, G. B.Bermukhamedova, Ch.Dababrata PECULIARITIES OF FORMATION OF YOUTH ENTREPRENEURSHIP IN KAZAKHSTAN.....	546
A.S. Ualtayeva, F.K. Atabayeva, M.D. Ualtayev NEW FORMS OF EMPLOYMENT IN THE CONTEXT OF ECONOMIC TRANSFORMATION IN THE 1920S AND 2020S.....	560
N.Urazbayev, B.Nurmaganbetova, A.Nauryzbaev, B.Aidosova, A.Alibekova FINANCIAL EVALUATION AND PREDICTION OF THE EFFICIENCY OF INVESTMENTS IN “GREEN” TECHNOLOGIES FOR OIL AND GAS COMPANIES IN KAZAKHSTAN.....	573
Zh. Shanaibayeva, L. Sembiyeva, A. Alibekova IMPROVING THE EXPERT AND ANALYTICAL ACTIVITIES OF EXTERNAL STATE AUDIT BODIES TAKING INTO.....	592

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Подписано в печать 30.08.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

38,5 п.л. Тираж 300. Заказ 4.

РОО «Национальная академия наук РК»
050010, Алматы, ул. Шевченко, 28, т. 272-13-19